

A Magyar Honvédség nukleárisbaleset-elhárítási rendszere

**Zelenák János mérnökezetredes,
Hák Viktor mérnökfőhadnagy**

Kulcsszavak: MH Nukleárisbaleset-elhárítási rendszer, katasztrófavédelem

A MH Nukleáris Balesetelhárítási Rendszerét (MH NBR) az 1970-es években hozták létre, egyidejűleg a Paksi Atomerőmű aktivizálásával. Az MH NBR a Magyar Köztársaság Nukleáris Balesetelhárítási Rendszerének miniszteriális szintű rendszere, melynek feladata a Magyar Honvédség személyi állományának védelme és részvétel a nukleáris vészhelyzet kezelésében. (pl. légi-, és földi sugárfelderítés, sugármentesítés, egészségügyi és műszaki feladatok végrehajtása). 1999-ben mind a nemzeti, mind a katonai nukleáris balesetelhárítási rendszer beintegrálódott az újonnan létrehozott Katasztrófavédelmi Rendszerbe, melynek feladatai közé nem csak a nukleáris balesetelhárítás, hanem az egyéb katasztrófa helyzetek kezelése is tartozik.

Előzmények

A Magyar Honvédség Nukleárisbaleset-elhárítási Rendszere (a továbbiakban: MH NBR) békeidőszakban működő szervezet, melynek fő feladata a Magyar Honvédség személyi állományának, infrastruktúrájának védelme nukleáris baleseti helyzetekben, valamint ágazati szervként az országos rendszer irányítását végző Kormányzati Koordinációs Bizottság által szabott feladatok végrehajtása, a károk felmérése és felszámolása. A Paksi Atomerőmű üzembeállítás után létrehozott Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Rendszer (a továbbiakban: ONER) honvédelmi ágazati szervezeteként működik.

A Magyar Köztársaság kormánya

1999-ben egy egységes katasztrófavédelmi rendszer létrehozásáról döntött, melynek szerves része maradt a nukleárisbaleset-elhárítás. Az ONER és az ágazati rendszerek – így az MH NBR is – az év folyamán átalakult és betagozódott az Országos Katasztrófavédelmi Rendszer szervezetébe. A cikk célja, hogy bemutassa a Magyar Honvédség korábbi, csak nukleárisbaleset-elhárítással foglalkozó, valamint a jelenleg megalakítás alatt álló katasztrófavédelmi rendszerét.

Jogi háttér

Az ONER és a kapcsolódó honvédelmi ágazati rendszer felépítését és feladatát 3 alapvető törvény, a hozzájuk kapcsolódó kormány- és miniszteri rendeletek, valamint utasítá-

sok szabályozzák (1. ábra). Elsődleges fontosságú az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény és a hozzá

kapcsolódó kormányrendelet, amely a szervezet megalakítását, felépítését és működési rendjét szabályozza.

A Magyar Honvédség nukleárisbaleset-elhárítási tevékenységének jogi háttere, szabályzók:

- **1993. évi CX. törvény, a honvédelemről:** 22. § (1) A fegyveres erők feladatai: h) „segítségnyújtás elemi csapás, ipari szerencsétlenség, illetőleg közveszély vagy közérdekű üzem működésének megzavarása, vagy jelentős méretű egyéb katasztrófa esetén”;

- **1996. évi CXVI. törvény az atomenergiáról:**

68. § (10) b) „Felhatalmazást kap a honvédelmi miniszter, hogy rendeletben állapítsa meg az ágazat speciális (pl. nukleárisbaleset-elhárítási) sugár egészségügyi szabályait”;

- **1996. évi XXXVII. törvény a polgári védelemről:**

- **248/1997. számú kormányrendelet** az Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Rendszerről - módosítva a 40/2000. számú kormányrendelettel,

- **33/1998. számú HM rendelet** a Honvédelmi Ágazati Nukleárisbaleset-elhárítási Rendszer létrehozásáról;

- **A MH PK, VKF 021/1997. számú intézkedése,** a MH NBR létrehozásáról és az erők kijelöléséről;

- **1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről....;**

- **179/1999. számú kormányrendelet** a katasztrófák elleni védekezés irányításáról...;

- **25/2000. számú HM rendelet** a Honvédelmi Katasztrófavédelmi Rendszer létrehozásáról;

- **181/2000. sz MHPK intézkedés** a MH Katasztrófavédelmi Rendszer létrehozásáról, felépítéséről.

A 248/1997. számú kormányrendelet értelmében a Honvédelmi Miniszter és a Magyar Honvédség Parancsnoka, Vezérkari Főnök (a továbbiakban: MH PK, VKF) rendeletben, illetve intézkedésben szabályozta a MH NBR létrehozását, szervezeti felépítését, feladatait és a Rendszerbe kijelölt erőket.

Az 1999-ben hatályba lépett, a katasztrófák elleni védekezésről szóló LXXIV. törvény (a továbbiakban: Katasztrófatörvény) – a korábbi Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Rendszer szerkezetére építve – szabályozza az Országos Katasztrófavédelmi Rendszer (a továbbiakban: KVR) megalakítását, feladatait.

A KVR egyik fő tevékenysége továbbra is a nukleárisbaleset-elhárítás, de emellett a szervezet a természeti, a súlyos ipari és a humanitárius katasztrófák elleni védekezést is feladatául kapta.

A Katasztrófatörvényhez kapcsolódó HM rendelet és a jelenleg kidolgozás alatt álló MHPK, VKF intézkedés alapján – az országos rendszerrel párhuzamosan – az MH NBR bázisán létrehozásra kerül a MH Katasztrófavédelmi Rendszere.

Az ONER szervezeti felépítése

Az ONER döntéshozó és irányító szerve a Kormányzati Koordinációs Bizottság, melynek elnöke a belügyminiszter, elnökhelyettese pedig az

2. ábra

adott katasztrófa típusért felelős tárca vagy országos hatáskörű szerv vezetője (súlyos ipari baleset – gazdasági miniszter, járvány – egészségügyi miniszter, nukleáris baleset – Országos Atomenergia Hivatal főigazgató). Munkáját segíti a normál időszakban is működő – a KKB üléseinek előkészítését végző és munkáját segítő – Titkárság, a döntések előkészítéséért és végrehajtásáért felelős Operatív Törzs és a tudományos – technikai előkészítő és szakértői munkát végző Tudományos Tanács (2. ábra).

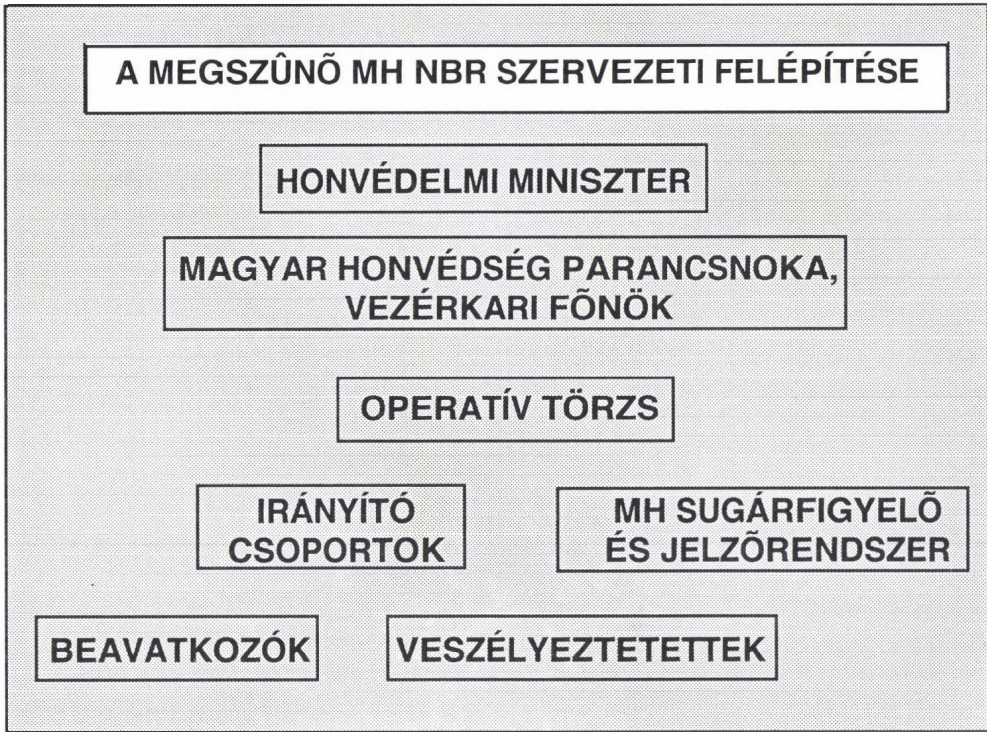
Az egyes ágazatok (belügyi, honvédelmi, környezetvédelmi, pénzügyi, ipari és gazdasági, közlekedési és vízügyi ágazat) saját nukleáris-baleset-elhárítási apparátust működ-

tetnek és adatszolgáltatóként, illetve beavatkozóként biztosítják a KKB által szabott feladatok végrehajtását.

A védekezés helyszínén a Fővárosi/Megyei Védelmi Bizottságok irányítják a feladatok végrehajtását. A Védelmi Bizottságok a területileg illetékes közigazgatási szervezetek, valamint a védekezési munkálatokban részt vevő szervezetek (belügyi, katasztrófa védelmi, katonai egységek, egészségügyi szervek) vezetőiből szerveződnek, folyamatosan kapcsolatot tartanak a KKB Operatív Törzsével, valamint az egyes ágazatokkal.

A Magyar Honvédség Nukleárisbaleset-elhárítási Rendszere

A honvédelmi ágazat nukleárisbale-

3. ábra

set-elhárítási feladatai: a MH személyi állományának megóvása a nukleáris veszélyhelyzet következményeitől, és az ONER keretén belül részvétel a hazai vagy környező országbeli atomerőmű, nukleáris fűtőanyag, illetőleg hulladék tárolás és szállítás során bekövetkező, valamint a Föld körül keringő és a Magyar Köztársaság területét is érintő műholdbalesetektől eredő nukleáris veszélyhelyzet felmérésében, következményeinek csökkentésében és megszüntetésében. A feladatok végrehajtásához egy többszintű, jól szervezett rendszert kellett létrehozni – ez lett a MH NBR – amely a katasztrófák elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvény és a kapcsolódó joganyagok értelmében megszűnik (3. ábra) és átadja szerepét az MH

Katasztrófavédelmi Rendszernek. A következőkben a két rendszer szervezeti felépítését, feladatrendszerét és működési rendjét mutatjuk be.

a.) MH NBR

A MH NBR tevékenységét normál és a nukleáris veszélyeztetettség időszakában végzi. Normál időszakban a Rendszernek csak az alapvető feladatokat ellátó része él (MH Nukleárisbaleset-elhárítási Operatív Csoport), illetve a rendszer vezető szerveinek munkájában részt vevő és a beavatkozó szervezetek állománya R+3 órás készségi szolgálatot ad. Nukleáris veszélyhelyzeti riasztás esetén az MH Vegyi-, Sugárfigyelő Helyzetértékelő Ügyeleti Szolgálat útján a szolgálatban lévő személyek kerülnek berendelésre és kezdik meg

az előre megtervezett feladatok végrehajtását.

Nukleáris veszélyhelyzet időszakában az MH NBR irányító és végrehajtó szervezetekből áll. A rendszer vezető szerve az Operatív Törzs, amely irányítja az MH NBR tevékenységét, a veszélyeztetett és beavatkozó egységeket, valamint folyamatosan tájékoztatja a katonai felső vezetést és előkészíti döntéseit.

A nukleárisbaleset-elhárítási feladatokban közreműködő és veszélyeztetett szervezetek közvetlen vezetését – az Operatív Törzs vezetőjének utasítása alapján – az Irányító Csoportok végzik.

A Magyar Köztársaság területén kialakult sugárhelyzet felmérését, az állami és katonai vezetés tájékoztatását az Országos Sugárfigyelő, Jelző és Ellenőrző Rendszer részeként működő MH Sugárfigyelő és Jelzőrendszer végzi. A MH Automata Mérő és Adatgyűjtő Rendszer (a továbbiakban: MH AMAR) 30 mérőállomása – kiegészülve az egyéb ágazatok AMAR rendszereinek kb. 70 állomásával – az ország területén folyamatosan méri és továbbítja a háttérsugárzási szint adatait.

A Magyar Honvédségre háruló nukleárisbaleset-elhárítási feladatok konkrét végrehajtását, illetve a veszélyeztetettség következményeinek csökkentését a MH beavatkozó és veszélyeztetett csapatai végzik, a kormány és a katonai felső vezetés döntései alapján. Részt vesznek a károk felmérésében és értékelésében (légi és földi sugárfelderítéssel), a sugárellenőrzésben és sugármentesítésben, valamint a sérül-

tek szakorvosi, illetve kórházi ellátásában. Szükség esetén a műszaki egységek komp és hídátkelőhelyek berendezésével segítik a mentést.

b.) MH KVR

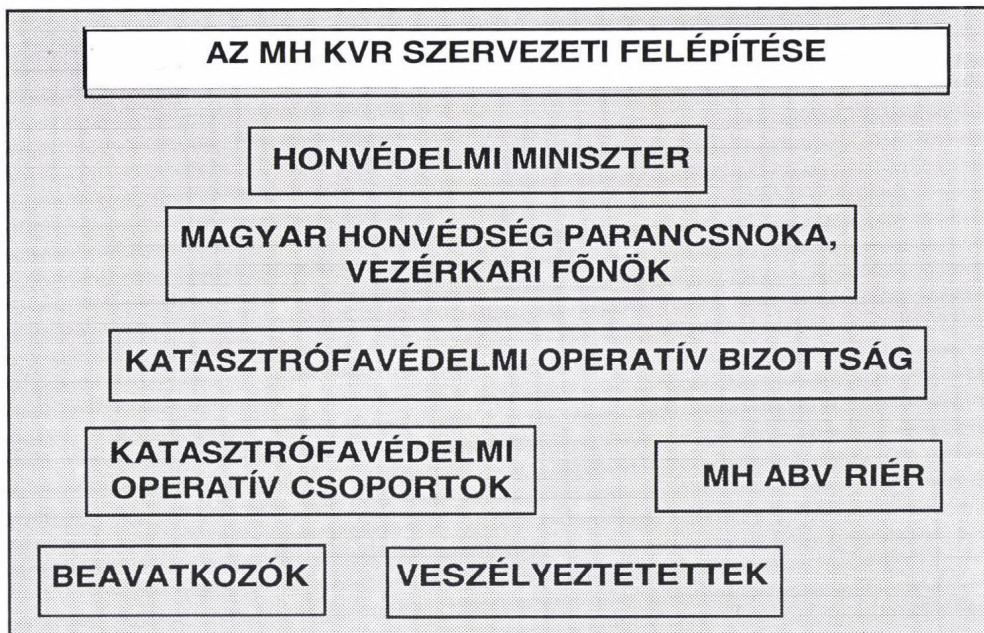
A katasztrófavédelem komplex feladatrendszere következtében az MH NBR bázisán létrehozott MH Katasztrófavédelmi Rendszer (a továbbiakban MH KVR) felépítése változik ugyan, de alapjaiban hasonlít a csak nukleárisbaleset-elhárításra létrehozott szervezetre.

Az MH KVR feladatait a felkészülés és a védekezés időszakában (lásd MH NBR: normál és minősített időszak) végzi. A felkészülés időszakában a vezető és beavatkozó szervezetek hivatásos állománya készenléti szolgáltatást ad, katasztrófa helyzet esetén – annak típusától és súlyosságától függően – a Rendszer aktivizálásra kerül.

A védekezés időszakában a Rendszer vezető szerve a MH Katasztrófavédelmi Operatív Bizottság (a továbbiakban: MH KOB), amely a katasztrófa típusonként eltérő feladatok következtében szélesebb jogkörrel rendelkezik, mint az MH NBR, de ennek megfelelően a feladatrendszere is összetettebb.

A helyzet folyamatos értékelését, a beavatkozó és veszélyeztetett csapatok közvetlen vezetését, a logisztikai támogatás megszervezését a Katasztrófavédelmi Operatív Csoportok (a továbbiakban KOCS) végzik, az MH KOB irányításával. Négy KOCS került létrehozásra:

– MH Vegyivédelmi Információs Központ bázisán a szakértékelést

4. ábra

végző KOCS (kiegészítve meteorológus, híradó. egészségügyi szakemberekkel);

– Szárazföldi Parancsnokság bázisán a szárazföldi csapatok közvetlen irányítását végző KOCS;

– Légierő Parancsnokság bázisán a légierő szervezeteinek közvetlen irányítását végző KOCS;

MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság bázisán a logisztikai támogatás közvetlen irányítását végző KOCS.

A MH feladatrendszere nukleáris veszélyhelyzet esetére nem változott, a rendszerre háruló feladatok végrehajtását a veszélyeztetett és beavatkozó szervezetek végzik.

Az MH SFJR, mint adatszolgáltató rendszer, korszerűsítésre szorul, a tervek szerint 2001. 07. 01-től szerepét – a NATO kompatibilitást is biztosító – MH Atom-, Biológiai-, Vegyi Riasztási és Értesítési Rendszer veszi át.

IRODALOM

- [1] 1993. évi CX. törvény, a honvédelemről: 22. § (1) A fegyveres erők feladatai: h) „segítségnyújtás elemi csapás, ipari szerencsétlenség, illetőleg közveszély vagy közérdekű üzem működésének megzavarása, vagy jelentős méretű egyéb katasztrófa esetén”;
- [2] 1996. évi CXVI. törvény az atomenergiairól: 68. § (10) b) „Felhatalmazást kap a honvédelmi miniszter, hogy rendeletben állapítsa meg az ágazat speciális (pl. nukleárisbaleset-elhárítási) sugár egészségügyi szabályait”;
- [3] 1996. évi XXXVII. törvény a polgári védelemről;
- [4] 248/1997. számú kormányrendelet az Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Rendszerről - módosítva a 40/2000. számú kormányrendelettel,
- [5] 33/1998. számú HM rendelet a Honvédelmi Ágazati Nukleárisbaleset-elhárítási Rendszer létrehozásáról;
- [6] A MH PK, VKF 021/1997. számú intézkedése, a MH NBR létrehozásáról és

az erők kijelöléséről;

[7] 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről...;

[8] 179/1999. számú kormányrendelet a katasztrófák elleni védekezés irányításáról...;

[9] 25/2000. számú HM rendelet a Honvédelmi Katasztrófavédelmi Rendszer létrehozásáról;

[10] .181/2000. sz MHPK intézkedés a MH Katasztrófavédelmi Rendszer létrehozásáról, felépítéséről.

Col. J. Zelenák,

1st.Lt. V. Hák

Nuclear Disaster Management System of Hungarian Defence Forces

The Nuclear Disaster Management System of Hungarian Defence Forces was established in the 1970's, parallel to the activation of Paks Nuclear

Power Plant. The tasks of this system were to protect the personnel of Hungarian Defence Forces and as a ministerial part of the Hungarian system, to take part in the managing of nuclear disaster situations (e.g. air-borne and field reconnaissance, decontamination, health services and engineering tasks).

In 1999 both the national and the military nuclear disaster management systems were ended to give their place to the new Disaster Management System, which can manage not only the nuclear but also other disaster situations. The fundamentals of DMS are based on the NDMS, and in spite of the different and more complicated tasks, the rules, forces and procedures are the same in nuclear disaster situations.

*Zelenák János mk.ezds.
2142 Nagytarcsa, Pf. 3.*